

TBMM Komisyon Raporu:

Hayal kırıklığı mı, yüz yıllık meselenin çözüm eşiği mi?

Semih BİTEN

2 Mart 2026

Devlet Bahçeli'nin 22 Ekim 2024'te Abdullah Öcalan'a yönelik örgütü feshetme ve silah bırakma çağrısıyla yeni bir süreç başlamış; 27 Şubat 2025'te silah bırakma çağrısının okunması bu sürecin fiilî eşiği olmuştur. Bunun üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Numan Kurtulmuş'un girişimiyle, silah bırakma sonrası atılacak adımları ve Kürt sorununun çözümüne ilişkin çalışmaları yürütmek üzere bir komisyon kurulmuş ve 5 Ağustos 2025'te çalışmalarına başlamıştır.

TBMM'de temsil edilen 11 partiden 51 üyenin katılımıyla ve ortak mutabakatla kurulan Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu, çalışma usul ve esaslarını kamuoyuna duyurarak faaliyet yürütmüştür. TBMM'nin resmî açıklamasına göre komisyon, 5 Ağustos 2025 – 18 Şubat 2026 tarihleri arasında 21 toplantı yapmış; farklı toplumsal kesimlerden 137 kişi ve kurumu dinlemiş, 91 saatlik çalışma sonunda 4.318 sayfa tutanak oluşturmuştur.

Komisyon tarafından hazırlanan yedi bölüm ve eklerden oluşan 110 sayfalık rapor ise 18 Şubat 2026 tarihinde 47 kabul, 2 ret ve 1 çekimser oyla kabul edilmiştir.

Bu denli yoğun bir emek ve kurumsal ciddiyetle hazırlanan bir raporun, ülkenin kurucu/yasama organı olan TBMM çatısı altında tartışılarak kaleme alınmış olması başlı başına önemlidir. Bu nedenle raporu değersiz ya da tali bir metin gibi göstermeye yönelik çabalar isabetli değildir. Kuşkusuz bu raporun siyasi, hukuki ve toplumsal sonuçları olacaktır.

Raporun beklentileri karşılamadığı eleştirileri olsa da raporun beklentileri karşılayıp karşılamaması, onun değerini belirleyen bir ölçüt olamaz. Asıl mesele, ortaya konulan metnin objektif bir gözle değerlendirilmesi ve bir gelecek tasavvuru üretip üretmediğinin incelenmesidir.

Her şeyden önce farklı toplumsal kesimleri temsil eden partilerin ortak bir metin etrafında buluşabilmiş olması önemlidir. Türkiye siyasetinde bu tür bir kesişim nadir görülür. Nihayetinde bu metnin “asgari müşterekleri” içerdiği göz ardı edilmemelidir. Metinde yer almayan yani dışarıda kalan hususlar ise henüz toplumsal mutabakat zemini oluşmamış başlıklar olarak değerlendirilmelidir. Açık bırakılan veya üstü kapalı geçen konular, ilerleyen süreçte daha geniş bir toplumsal katılım ve rıza ile tekrar gündeme gelmesi de mümkündür.

Raporun içeriğine bakıldığında, Kürt sorununun tarihsel arka planının ele alındığı; aynı zamanda geleceğe dönük hukuki ve idari adımların sistematik başlıklar altında toplandığı görülmektedir. Öte yandan, silah bırakma sonrasındaki toplumsal psikolojinin yönetimi ve silahlı yapıdan sivil hayata geçiş süreçleri de raporda özel bir başlık olarak işlenmiştir. Bu kapsamda, af algısı yaratmayacak nitelikte, geçici ve müstakil hukuki düzenlemeler; infaz ve toplumsal bütünleşme yasaları ile izleme mekanizmaları önerilmiştir. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi kararlarına eksiksiz uyum, yargılama ve infaz şartlarının iyileştirilmesi, ifade özgürlüğü önündeki engellerin kaldırılması ve yerel yönetimlerin demokratikleştirilmesi gibi başlıklara yer verilmiştir.

Bu yönüyle rapor, silah bırakma sonrasını yalnızca teknik bir güvenlik meselesi olarak değil; hukuki, psikolojik ve kurumsal boyutları olan bütüncül bir dönüşüm süreci olarak ele aldığını söylemek mümkündür.

Raporda komisyonun, görüşlerine başvurulmuş farklı kesimlerin, birlikte yaşama iradesi temelinde; “kardeşlik hukuku” anlayışı ve ortak acıyı ortak bir umut ve gelecek tasavvuruna dönüştürme yaklaşımı etrafında buluştuğunu tespit etmiştir. Bu saptama, toplumsal zeminin hangi ortak paydada oluşabileceğine dair önemli bir işarettir.

Ayrıca raporda, doğuştan gelen, devredilemez ve dokunulamaz nitelikteki; insan onurunun ayrılmaz parçası olan temel hak ve özgürlüklerin tam ve eksiksiz kullanılmasının önündeki engellerin kaldırılması gerektiği açıkça ifade edilmiştir. Bu çerçevede, mevcut mevzuatın insan hakları perspektifiyle gözden geçirilmesi ve gerekli düzenlemelerin yapılması gereğine vurgu yapılmıştır.

Raporun şu ifadesi dikkat çekicidir: *“Türkler ve Kürtler aynı coğrafyanın sahipleri, aynı ülkenin yurttaşları, aynı inancın mensupları, aynı medeniyet ve kültürün varisleri, birlikte var olmuş kardeş ve kaderdaş halklardır.”* “Türkler” ve “Kürtler”in ayrı halklar olarak anılması, ancak bunun hemen ardından “kardeş ve kaderdaş halklar” vurgusunun yapılması, resmî söylem düzeyinde bir paradigma değişikliğine işaret etmektedir. Kimlikleri inkâr etmeyen fakat ayrışmayı da beslemeyen bir dil tercih edilmiştir. Bu, klasik güvenlik merkezli ya da tekil kimlik vurgulu anlatıdan daha çoğulcu bir çerçeveye geçiş anlamına gelebilir.

Raporda Kürt sorununun açık bir tanımının yapılmamış olması yönündeki eleştiri belirli ölçüde haklıdır. Ancak raporda yer alan *“kalıcı çözüm, kök sebeplerin ortadan kaldırılmasına bağlıdır”* tespiti, ortada bir sorun bulunduğunu ve bunun yüzeysel değil yapısal nedenlere dayandığını kabul etmektedir. Kavramsal olarak yüklü ve her kesimce farklı anlamlandırılan ifadelerden bilinçli şekilde kaçınılmış olması anlaşılabilir. Burada kullanılan etiketlerden ziyade işaret edilen anlam önemlidir.

Raporun “*Ortak değerlerimizin aktarımını esas alan eğitim politikaları bu sürecin önemli bir ayağını oluşturmaktadır*” tespiti de dikkate değerdir. Bu ifade, eğitim müfredatında Kürtlerin yalnızca olumsuz referanslarla anılmasının ya da Kürt tarihi, dili, edebiyatı, kültürü ve folklorunun görünmez kılınmasının sorunlu olduğuna dolaylı biçimde işaret etmektedir. Kürt kimliği ve Kürtçenin tarihsel olarak maruz kaldığı sansür pratiklerinin aşılması ve Türklerle Kürtlerin ortak tarih anlatısının daha bütünlüklü biçimde ele alınması gerektiği yönünde bir kapı aralandığı söylenebilir.

Metinde “Sultan Alparslan” ve “Sultan Sencer”e yapılan atıflar da çizilen çerçeveyi güçlendirmektedir. Türk-Kürt iş birliğinin tarihteki en somut ve erken örneklerinden biri olan Malazgirt Zaferi’nin mimarı Sultan Alparslan’ın hatırlatılması; Sultan Sencer’in Kürtlerle kurduğu ilişkiler ve Kürdistan adıyla bir eyalet tesis etmesi gibi örnekler, tarihsel birlikte varoluşun bilinçli biçimde vurgulandığını göstermektedir. Bu göndermeler, kardeşlik anlatısının tarihsel referanslarla temellendirilmeye çalışıldığını da ortaya koymaktadır.

Ayrıca raporda “*Yakın tarihimizde de kardeşliğimizin kurumsal ifadesi, Millî Mücadele yıllarında ve TBMM’nin kuruluş iradesinde belirginleşmiştir.*” ifadeleriyle Millî Mücadele ruhuna açık bir atıf yapılmaktadır. İşgal şartlarında kurulan ve farklı toplumsal kesimleri ortak bir siyasal hedef etrafında buluşturan Birinci Meclis tecrübesi, ortak kader fikrinin somutlaştığı bir pratik olarak sunulmuştur.

Bağımsızlık Savaşı’nı vererek yeni devleti kuran Millî Mücadele ruhunun ve Birinci Meclis tecrübesinin hatırlatılması, bu raporun tarihsel referans çerçevesini anlamak bakımından önemlidir. Çünkü 1920’de ortaya çıkan siyasal irade, tek tipçi bir tasavvurdan ziyade, işgal koşullarında farklı toplumsal unsurları ortak bir hedef etrafında birleştiren bir zemine dayanıyordu.

Dönemin kurtuluş iradesini göstermesi bakımından burada bir örnek vermeyi gerekli görüyorum. Bilindiği gibi Mustafa Kemal, 19 Mayıs 1919’da Samsun’a çıktıktan kısa süre sonra halkı Millî Mücadele’ye davet eden mektuplar ve telgraflar göndermiştir. Bu kapsamda 16 Haziran 1919 tarihinde Diyarbakır’da etkili bir isim olan Cemil Paşazade’ye gönderdiği telgrafta şu ifadeleri kullanmıştır: “*Kürtlerle Türkler birbirinden koparmayı kabul etmez öz kardeşlerdir. Bugün için farıza-i vicdaniyemiz Kürtler ve Türkler bütün İslami unsurlar tek vücut ve tek yürek olarak bağımsızlığımızı savunmak ve vatanın parçalanmasını önlemektir. Türk ve Kürt milletinin bu yüce maksadı elde etmeye azmetmeleri sayesinde neticeden tamamen emin olabiliriz.*” Bu metin, dönemin siyasal dilinin birlik fikrini inkâr üzerinden değil, ortaklık ve kardeşlik vurgusu üzerinden kurduğunu göstermektedir.

Büyük Millet Meclisi açıldıktan kısa süre sonra, 1 Mayıs 1920 tarihli bir oturumda Mustafa Kemal bir konuşmasında ise şu sözleri dile getirmiştir: “*Burada kast olunan ve yüce Meclisinizi*

teşkil eden zevat yalnız Türk değildir, yalnız Çerkez değildir, yalnız Kürd değildir, yalnız Laz değildir; fakat hepsinden mürekkep anasır-ı İslâmiyedir.” Bu ifade, Birinci Meclis’in kendisini etnik bir daralma üzerinden değil, farklı unsurların ortak siyasal iradesi üzerinden tanımladığını ortaya koymaktadır.

İşte rapordaki Millî Mücadele ve Birinci Meclisle ilgili tarihsel hatırlatma kurtuluş ruhunda var olan siyasal tahayyülünün çoğulcu karakterini yeniden düşünülmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Kürtlerin ayrı bir halk olarak dahi kabul edilmediği, resmî söylemde “Türk” kimliği içinde eritildiği; Kürtçenin yasaklandığı, Kütçe yerleşim yerlerinin adlarının değiştirildiği 1930’lu yıllardan bugüne çok şey değişti elbette. Turgut Özal’ın iktidarında Kürtçeye ilişkin bazı yasakların kaldırılması, Süleyman Demirel’in 1991’de “Kürt realitesini tanıyoruz” ifadesi, Recep Tayyip Erdoğan’ın 2005 yılında “Kürt sorunu bu milletin sorunu, benim de sorunum” demesi önemli eşiklerdi. Devletin resmî yayın organı TRT Kurdi’nin kurulması, devlet okullarında Kürtçenin seçmeli ders olarak okutulması da bu dönüşümün kurumsal adımlarıydı. 2025 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin resmî sosyal medya hesaplarından Kürtçe paylaşımlar yapılması ve TBMM Başkanının Diyarbakır’da Kürtçe hitapta bulunması da sembolik gibi görünse de önemli göstergelerdi. Nihayet 2026 yılında TBMM bünyesinde kurulan bir komisyonun hazırladığı raporda, resmî metin düzeyinde “Türk” ve “Kürt” halklarından söz edilmesi, kardeşlik vurgusunun yapılması, ortak acıların geride bırakılması gereğine işaret edilmesi; işgal yıllarında kurulan Birinci Meclis’in farklı toplumsal kesimleri aynı siyasal hedefte buluşturan bir temsil zemini olduğunun hatırlatılması, bütün bu sürecin açık bir paradigma değişimine evrildiğini göstermektedir.

Elbette raporda anadilde eğitim ya da vatandaşlık tanımı gibi somut ve açık düzenleme beklentilerinin doğrudan karşılanmamış olması eleştirilebilir. Bu başlıklar, meselenin en tartışmalı ve en derin boyutlarını oluşturuyor. Ancak köklü ve tarihsel sorunların bir metinle, tek hamlede çözülmesi zaten demokratik siyasal süreçlerin doğasına uygun değildir.

Bu raporu, bu anlamda bir son söz değil; bir iyi niyet beyanı ve resmî bir tutum belgesi olarak okumak gerekir. Hiçbir metin kendi başına bir çözüm üretmez; fakat çözümün hangi zeminde konuşulabileceğini gösterir. Gerisini zaman, siyasal irade ve toplumsal talep belirleyecektir.

Bu anlamda bu rapor, nihai hükmü koyan bir metin olmaktan ziyade, zihinsel bir kırılmanın ve paradigma değişiminin habercisidir. Bu yönüyle, geleceğe dair umut taşıyan bir çerçeve sunmuştur.

Bu nedenle süreci veya raporu zafer ya da yenilgi ekseninde değerlendirmek konunun özünü iskalayan sığ bir tutumdur. Bu kavramlar savaşların dilidir. Savaşların ise gerçekte kazananı yoktur. Asıl mesele, ülkenin enerjisini tüketen, toplumsal kardeşliği zedeleyen kırıncılıkları

onarabilmektir. Eęer bu rapor, geğmişin yükünü hafifleten ve geleceği daha onurlu, daha gurur verici biçimde inşa etmeye katkı sunan bir zemine dnşebilirse, bu herhangi bir siyasal veya askeri zaferden daha kıymetli olacaktır.